

Sundbyberg 2021-09-03

Diarienummer: U2021/02670

Vår referens: annica.nilsson@funktionsratt.se

Mottagare: u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar över Ds 2021:13 Nationell plan för trygghet och studiero

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 49 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Inledning

I promemorian lyfts att "Det viktigaste fundamentet för en utbildning som präglas av trygghet och studiero är det förebyggande, långsiktiga och systematiska arbetet. Det är angeläget, såväl med hänsyn till personalens arbetsmiljö som till barns och elevers rättssäkerhet, att huvudmän och rektorer tydligt prioriterar det förebyggande arbetet och tillhandahåller de personella resurser och organisatoriska förutsättningar som kan minska behovet av reaktiva åtgärder." Vi menar att många viktiga resonemang genomsyrar promemorians första hälft som betonar bland annat tillitsfulla relationer, att elever får det stöd och den anpassning de behöver, att lärare har kunskap om varje elevs individuella behov och tillräckliga resurser för att genomföra anpassningen eller stödet liksom elevhälsans arbete.

Trots det handlar många av förslagen mer om disciplinära åtgärder och hårdare tag. Problemet med det har vi nyligen lyft i

debattartikeln "Ingen studiero utan tillgängliga lärmiljöer".¹ Vi menar att mer fokus behöver läggas på det förebyggande arbetet och arbetet med att göra våra skolor tillgängliga (pedagogiskt, socialt och fysiskt) för alla elever. I dag är skolan ofta utformad med trånga klassrum, liten arbetsyta, många elever, visuellt och auditivt brus i arbetsmiljön som är påfrestande och lätt leder till frustration. Elever kan behöva mindre sammanhang att arbeta i, möjligheter till flexibilitet, tillgång till enskild handledning, uppstartshjälp, tät återkoppling, förberedelse för avslut, rum för återhämtning osv. Skolorna är idag inte utrustade med vare sig de fysiska eller personella resurser som behövs för att gå till mötes i detta. Lokalerna är av tradition ofta utformade för större gruppverksamhet och ett större sammanhang medan dagens elever allt oftare behöver mindre sammanhang, hjälp att fokusera och få möjlighet till flexibel arbetsmiljö. När kraven i miljön blir för påfrestande uppstår lätt frustration och aggression.

Brister som finns i skolors arbete med exempelvis extra anpassningar och särskilt stöd vet vi har en negativ påverkan på både trygghet och studiero. Ordningsstörande beteenden kan bottna i att eleven inte får tillgång till det stöd och den miljö som hen behöver. I många fall kan det handla om att elever har en funktionsnedsättning men ingen diagnos, dvs. att barnet har ett större och mer konkret stödbehov som varken barnet, skolan eller vårdnadshavare känner till. Då är det viktigt med det förebyggande arbetet med tidig upptäckt. Idag är det ett systemfel att de intensiva insatserna (särskilt stöd, tid hos speciallärare och särskilda undervisningsgrupper) idag ges i absolut störst utsträckning i årskurs 8 och 9.

Det är det här som borde vara fokus för handlingsplanen. Det är ett faktum att det i dag alltför ofta saknas ett väl fungerande förebyggande arbete gällande stöd, anpassningar och skapandet av tillgängliga lärmiljöer. Det betyder att förslag som i större omfattning än idag medger disciplinära åtgärder och fysiska ingripanden mot elever som stör inte förväntas leda till ökad studiero och trygghet. Risken är i stället att tryggheten och studieron minskar liksom att fler elever nekas stöd om ökade möjligheter till hårda tag blir verklighet.

Vi menar att det måste stå klart att det är skolans organisatoriska förutsättningar att möta alla elevers behov som behöver stärkas,

¹ <https://www.gp.se/debatt/ingen-studiero-utan-tillg%C3%A4ngliga-1%C3%A4rmilj%C3%B6er-1.52834625>, publicerad 18/8- 2021 i Göteborgs-Posten.

däribland personalens kompetens i att möta elevernas varierande behov. Det är kommer leda till ökad tillit, trygghet och studiero. Därför har vi välkomnat förändringen i lärarutbildningen som numera också ger kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, läsa-skriva-räkna-garantin och ställer oss positiva till förslaget om kompetensutvecklingsinsatser för resurspersonal och elevassistenter. Men mer måste till och fler luckor fyllas. Kompetensen behöver också stärkas hos befintliga lärare och elevhälsopersonal, hos rektor som har det övergripande ansvaret för stöd och skolans organisation samt hos skolchef.

Om regeringen på allvar vill skapa trygghet och studiero, måste skolor och huvudmän börja arbeta systematiskt för att skapa mer inkluderande lärmiljöer. Det gäller såväl den pedagogiska, psykosociala och den fysiska miljön. Vi avstyrker förslagen om fysiskt ingripande, omplacering och avstängning stället behövs förslag som handlar om att skollagen kompletteras med krav på en universellt utformad skolmiljö, att en tydlig strategi för hur Sveriges förskolor och skolor – nya som befintliga – ska göras tillgängliga för alla barn tas fram liksom ett säkerställande av att skolans personal har kompetens om olika funktionsnedsättningar och konsekvenser av dessa i skolmiljön. Det är olyckligt att det saknas förslag om en tillgänglig skol- och lärmiljö för elever med funktionsnedsättning. Här vill vi lyfta MFD:s projekt och material som handlar om att skapa trygga skolmiljöer och utgår från att skolor byggs och utformas för att bli tillgängliga för alla elever, särskilt elever med funktionsnedsättning.²

Vi undrar också över evidensen gällande de föreslagna disciplinära åtgärderna. Innan den här typen av ingripande åtgärder föreslås är det viktigt att veta att de också fungerar. Skolverket kom i alla fall fram till i sin kartläggning av skolors arbete med ordningsregler och disciplinära åtgärder (2018)³ att myndigheten inte ser ett behov av att ändra bestämmelserna om disciplinära åtgärder. Det framgår också att rektorer sällan använder disciplinära åtgärder för att de föredrar andra sätt att arbeta. Rektorerna betonar att samtal, stöd, anpassningar och insatser från elevhälsan har bättre effekt. De menar

² <https://www.mfd.se/verktyg/trygga-skolor/>

³ Ordningsregler och disciplinära åtgärder En kartläggning av skolors arbete, Skolverket 2018, <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d515/1553968078003/pdf3987.pdf>

att skolans långsiktiga och förebyggande arbete har större betydelse för trygghet och studiero.

Funktionsrätt Sveriges synpunkter på promemorians förslag

5.2 Ansvar för det förebyggande arbetet inom trygghet och studiero och terminologin förtydligas

Förslag: Det ska anges i skollagen att alla elever ska tillförsäkras en utbildning som präglas av trygghet och en undervisning som präglas av studiero. Med studiero ska avses att det finns goda förutsättningar för eleverna att koncentrera sig på undervisningen. Huvudmannen ska säkerställa att det bedrivs ett förebyggande arbete på skolenheten som syftar till att skapa trygghet och studiero. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om det förebyggande arbetet.

Funktionsrätt Sverige anser att förslaget i nuvarande form är otillräckligt och avstyrker därför. Det är bra att utredningen betonar att studiero handlar om att skolan arbetar proaktivt med att ge eleverna goda förutsättningar till lärande genom att identifiera och undanröja hinder för lärande så att eleverna ska kunna ägna sig åt och koncentrera sig på undervisningen, liksom att det kan handla om att erbjuda en varierad undervisning av hög kvalitet och det stöd och utmaningar som eleverna behöver. Men vi menar att för att skapa studiero på riktigt behöver det bli tydligare att det förebyggande arbetet handlar om att skapa tillgängliga lärmiljöer för alla barn, dvs. tillgängliga såväl, fysiskt, pedagogiskt som socialt. Vi vet att barn med funktionsnedsättning kan när skolans miljö inte är tillgänglig, bli oroliga och störa undervisningen. För att förtydliga innebörden av att kunna koncentrera sig behöver motiven också utvecklas och lyfta även elevhälsan som en viktig faktor i att ge stöd och på så sätt bidra till en bra studiero. Vi saknar också resonemang som handlar om att många skolor har en ljudmiljö eller andra störande intryck (kan också handla om ljus eller andra intryck) som gör det svårt att koncentrera sig. Förslaget behöver därför byggas ut med krav på

universellt utformade skolor. Konsekvensen för en del elever som inte klarar av skolans miljö blir mycket allvarlig med frånvaro och risk att inte nå skolans mål.⁴

6.2 Regleringen av det systematiska kvalitetsarbetet förtydligas

Förslag: Det ska anges i skollagen att huvudmannen och rektorn utöver att följa upp utbildningen även ska analysera de bakomliggande orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om hur det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag. Att följa upp och identifiera de riktiga bristerna är avgörande för att också kunna vidta de nödvändiga åtgärderna. Vi instämmer i bedömningen att en tydligare reglering av det systematiska kvalitetsarbetet, tillsammans med en förstärkt analys, bör ge huvudmän och skolor bättre förutsättningar att ständigt förbättra och utveckla skolan. I dag saknas krav på att elevhälsan ingår i det systematiska kvalitetsarbetet trots att de är en nödvändig komponent i det arbete. Det behöver förtydligas och bli ett krav.

6.3 Ett föreläggande ska ange de åtgärder som huvudmannen ska vidta

Förslag: Ett föreläggande för en huvudman att fullgöra sina skyldigheter ska ange de åtgärder som huvudmannen ska vidta för att avhjälpa de påtalade bristerna.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget.

7.2 Huvudmannen ska ha ett tydligare ansvar för klagomålshantering

⁴ Autism- och Aspergerförbundets medlemsundersökning om skolan 2020 <https://www.autism.se/om-oss/vad-vi-gor/autismenkater/skolenkater/> Riksförbundet Attentions enkät rapport om skolfrånvaro, https://attention.se/wp-content/uploads/2021/03/rapport_skolfranvaro_attention_2020.pdf

Förslag: Det ska i skollagen tydliggöras att en huvudman inom skolväsendet ska ta emot och utreda klagomål mot utbildningen och ha skriftliga rutiner för detta. Det införs vidare krav på att huvudmannen aktivt ska verka för att rutinerna är kända bland elever, vårdnadshavare och personal. Huvudmannen ska skyndsamt göra den utredning som behövs för att kunna hantera klagomålet och därefter på lämpligt sätt återkoppla till den som har framfört klagomålet. Statens skolinspektion ska endast få utreda klagomål mot en utbildning inom skolväsendet om huvudmannen har fått möjlighet att hantera klagomålet och se till att nödvändiga åtgärder vidtas, eller om det finns särskilda skäl. Om Skolinspektionen inte utreder ett klagomål mot en utbildning inom skolväsendet därför att huvudmannen inte har fått möjlighet att hantera klagomålet, ska myndigheten överlämna klagomålet till huvudmannen.

Funktionsrätt Sverige instämmer i utvecklingsbehovet när det gäller klagomålshanteringen och tillstyrker förslag om en tydligare och mer reglerad klagomålshantering. Möjligheten att klaga behöver bli mer känd, men rutinerna kring klagomålshanteringen behöver också bli bättre och preciseras. Det behöver bli tydligt vad som krävs av kommunen för att klagomålshanteringen ska fungera som tänkt, dvs. att klagomål skyndsamt uppmärksammas, tas om hand och att adekvata åtgärder vidtas. Det är ett stort problem för många familjer som har barn med funktionsnedsättning att föräldrarna i årtal behöver påpeka för lärare, rektor, skolchef med flera att barnet inte får det stöd som barnet behöver, och ändå sätts inte adekvata resurser in. Det här är ett mycket stort problem och handlar inte om att föräldrarna vänder sig direkt till Skolinspektionen och anmäler. Snarare kämpar många på i flera år, tills inget annat återstår.

Problemet är alltså större än bättre fungerande klagomålshantering, även om det kan vara ett led i att bättre uppmärksamma strukturella problem på skolor och i kommuner. Vi ser positivt på att utredningen trycker på betydelsen av elevers och vårdnadshavares förtroende för huvudmannens hantering, liksom att kommunens utredning behöver ske skyndsamt och vara opartisk. Däremot problematiseras inte det faktum att kommunerna är part i målet. Vi instämmer i att det är rätt att lokala problem hanteras

lokalt, men det bortses från att det är de kommunala förvaltningarna som ger de ekonomiska och i viss mån även organisatoriska förutsättningarna för skolor att kunna bedriva verksamhet enligt skollagen och därmed också de som bär det yttersta ansvaret för att elever anmäler skolor. Vi ser att kommunala huvudmän tenderar att bagatellisera eller bortse från brister för att de inte vill erkänna eller förstår sitt ansvar i sitt huvudmannaskap. Därför är det viktigt att möjligheten att vända sig till Skolinspektionen och BEO finns kvar på samma sätt som nu. För några år sedan lagreglerades skolchefernas roll att ansvara för att skollagen efterlevs. Vi undrar vad som har hänt med det.

7.3 Det ska tas fram stöd för skolors kommunikation och samarbete med vårdnadshavare

Förslag: Statens skolverk ska ges i uppdrag att ta fram informationsmaterial som skolor kan använda i sin kommunikation med vårdnadshavare om vilka rättigheter och skyldigheter som skolan respektive vårdnadshavare har. Syftet med materialet ska vara att stödja ett väl fungerande samarbete mellan skola och vårdnadshavare.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Ökad medvetenhet om rättigheter och skyldigheter tror vi kan vara bra. Vår bild är att inte alla föräldrar som har barn med funktions nedsättning har kunskap om exempelvis vilka långtgående skyldigheter skolan har när det kommer till stöd och anpassningar. En ökad medvetenhet gällande det, också hos skolan, tror vi kan stödja ett väl fungerande samarbete.

8.2 Lärare och rektorer ska få bättre tillgång till befintligt stöd när det gäller trygghet och studiero

Förslag: Statens skolverk ska tydliggöra och förstärka sin kommunikation när det gäller vilket stöd som finns för lärare och rektorer i deras arbete med att såväl förebygga som upprätthålla trygghet och studiero.

Givetvis är det bra att viktig kunskap om hur en god studiemiljö skapas finns samlad, men problemen med oron är mycket större än så. Det är positivt att utredningen lyfter att viktiga ingredienser för en ökad studiero är bland annat i vilken utsträckning lärmiljön är

anpassad utifrån varje elevs behov, men skolans personal behöver också få förutsättningar att skapa dessa. Här spelar huvudmannen och även rektor en viktig roll eftersom de har ansvar för att se till att en god lärmiljö "erbjuds" liksom att ge förutsättningar för det. Om inte det ansvaret tas fullt ut, finns det risk att det åter hamnar i knät på enskilda lärare att hantera.

Det är därför bra att promemorian lyfter att "kompetensutveckling i frågor som berör trygghet och studiero bör framför allt vara en del av det kommande professionsprogrammet för att säkerställa att kompetensutveckling inom dessa områden är en del av en större helhet och inte som enskilda och tillfälliga insatser". I en skrivelse till utbildningsminister Anna Ekström har vi påpekat just behovet av att professionsprogrammen till såväl lärare och rektorer måste just innehålla kunskap om funktionsnedsättningar, respektive hur tillgängliga lärmiljöer skapas.⁵ Som utredningen själv påpekar finns oron ofta i klassrum där stödet inte är tillräckligt och lärmiljöerna inte anpassade utifrån elevernas olika behov. Vi menar att även skolchefer bör inkluderas i fortbildning gällande funktionsnedsättningar och hur en skola bör organiseras för att möta alla elevers behov.

8.3 Det ska tillhandahållas kompetensutveckling för elevassistenter och resurspersonal

Förslag: Statens skolverk och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att tillhandahålla kompetensutveckling för elevassistenter och annan resurspersonal.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Vi ser mycket positivt på att kompetensutveckling föreslås för elevassistenter och resurspersonal som är mycket viktiga personer i skolan för många barn med funktionsnedsättning. Det är också glädjande att det särskilt lyfts att områden som bör ingå är bland annat att ge stöd till barn med utåtagerande beteende och elever med funktionsnedsättningar, särskilt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

⁵ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/03/Skrivelse-om-nationella-professionsprogram.pdf>

9.2 Elevernas delaktighet i arbetet med ordningsreglerna ska säkerställas och hur de följs ska följas upp

Förslag: Det ska även fortsättningsvis vara rektorn som beslutar om skolans ordningsregler, men det ska tydliggöras att eleverna ska vara delaktiga i både utarbetandet och i uppföljningen av ordningsreglerna. Det ska även klargöras att i uppföljningen av ordningsreglerna ingår att följa upp hur dessa följs och att analysera de bakomliggande orsakerna till uppföljningens resultat. Ordningsreglerna och hur dessa följs ska följas upp regelbundet på varje skolenhet.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Det är mycket viktigt att eleverna är delaktiga i framtagandet av ordningsreglerna likaså i uppföljning av dem. Det är också viktigt att adekvat kunskap finns hos rektor som är den som fattar beslut om dessa regler. Vilka regler är bra och ändamålsenliga och vilka är direkt kontraproduktiva. Till exempel har ordningsregler ibland innehållit förbud mot keps och luva på lektionerna. Men många gånger används sådana som en metod och hjälpmedel för att stänga ute intryck hos elever som kan ha just nedsättning inom det kognitiva området. Inte sällan hos elever som har haft svårt att vinna gehör för sina svårigheter i skolan och i stället betraktats som en bråkstake. För att reglerna ska få den legitimitet som behövs är det viktigt att de upplevs som rimliga och fyller ett syfte på riktigt.

9.3 Vårdnadshavarna ska få information om skolans ordningsregler

Förslag: Det ska förtydligas i läroplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer att rektorn har ansvar för att vårdnadshavare får information om skolans ordningsregler.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker. Det är bra med transparens och att alla vet vad som förväntas. Bra att promemorian lyfter vikten av att undersöka vad som är bakomliggande orsaker till elevens ordningsstörande uppträdande. Det kan till exempel vara en indikation på att eleven behöver någon form av extra anpassning eller särskilt stöd. I ett sådant arbete utgör vårdnadshavarna en mycket viktig samarbetspart.

10.3 Mobiltelefoner ska endast användas efter lärarens instruktion när undervisning pågår

Förslag: I förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska användning av mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning vid undervisningen endast förekomma – efter lärarens instruktion i syfte att främja elevernas utveckling och lärande, eller – som stöd i form av extra anpassningar eller särskilt stöd enligt 3 kap. skollagen. Rektorn eller en lärare ska få besluta om undantag för en enskild elev om det finns särskilda skäl. Beslut om reglerat mobilanvändande i undervisningen och undantag från ett sådant beslut ska som huvudregel inte behöva dokumenteras och ska inte kunna överklagas genom förvaltningsbesvär.

Vi förstår behovet av att lärare inte ska behöva konkurrera med elevers mobiltelefoner om elevernas uppmärksamhet. Vi förstår att insamlade mobiler bidrar till lugn och arbetsro, gör elever mer fysiskt aktiva och förebygger kränkningar. Men vi tycker också att det är svårt att ta ställning till om frågan ska regleras i lag eftersom den borde kunna lösas på skolnivå och vara en del av de gemensamt framtagna ordningsreglerna på skolan.

Vi ser dock positivt på att förslaget innehåller skrivningar om att mobil fortsatt ska vara tillåtet som stöd i form av extra anpassningar eller särskilt stöd. Förslaget behöver emellertid kompletteras med att elever med funktionsnedsättning som använder mobiltelefoner som ett hjälpmedel eller extra anpassning har rätt att inneha och använda sina mobiltelefoner i undervisningen även i andra fall än vad som anges i 3 kap. skollagen. Till exempel måste en elev som på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av mobiltelefonen som hjälpmedel, också kunna använda den även fast hen klarar målen. Hänsyn till det här behovet behöver också tas vad gäller förslaget om att kunna besluta om att mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning ska samlas in vid skoldagens början och återlämnas senast vid skoldagens slut.

Vi hade dock önskat att det i promemorian hade problematiserats kring elever med funktionsnedsättning som exempelvis kan ha svårare med bland annat impulskontroll, känsloreglering och

kommunikation. Även ur det perspektivet är gemensamma överenskommelser, kunskap om funktionsnedsättningar och stöd utifrån individers olika behov viktigt. Det är även viktigt att ha med sig att "lika för alla", inte alltid är det som är mest rättvist eftersom barn har olika förutsättningar.

10.4 Ökade möjligheter att omhänderta mobiltelefoner

Förslag: I förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska rektorn, en lärare eller en handledare vid fjärrundervisning få omhänderta en mobiltelefon eller annan elektronisk kommunikationsutrustning för att förebygga störningar i undervisningen. Ett sådant föremål ska återlämnas till eleven senast i samband med att undervisningspasset har avslutats för eleven. Rektorn, en lärare eller handledare ska även få omhänderta en mobiltelefon eller annan elektronisk kommunikationsutrustning för att förebygga kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a § brottsbalken eller annan kränkande fotografering eller filmning av någon som inför eller efter en idrottslektion befinner sig i ett omklädningsrum, dusch eller ett annat liknande utrymme. Ett sådant föremål ska återlämnas till eleven senast i nära anslutning till att eleven har lämnat utrymmet. Rektorn eller en lärare får även i andra fall omhänderta mobiltelefoner eller annan elektronisk kommunikationsutrustning för att förebygga kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a § brottsbalken eller annan kränkande fotografering eller filmning. Ett sådant föremål ska återlämnas till eleven senast när skälet för omhändertagande har upphört. I förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer samt fritidshemmet ska rektorn få besluta att mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning ska samlas in vid skoldagens början och återlämnas senast vid skoldagens slut. Rektorn eller en lärare ska få besluta om undantag för en enskild elev om det finns särskilda skäl. Nu aktuella omhändertaganden ska inte behöva dokumenteras. Det ska anges i skollagen att den befogenhet som rektorn, en lärare eller en handledare vid fjärrundervisning har att från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna, även innefattar en befogenhet att omhänderta föremål som används på ett sätt som

är kränkande för elever eller personal. Rektorn eller den som rektorn har bestämt ska skyndsamt anmäla till Polismyndigheten om ett föremål som har omhändertagits kan antas bli förverkat på den grunden att det har använts som hjälpmedel vid brott. (s. 191)

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslagen i det andra och det tredje stycket som handlar om kränkande fotografering och filmning. I övrigt hänvisar vi till vårt svar under 10.4.

11.4 All skolpersonal ska ha allmänna befogenheter för att säkerställa trygghet och studiero

Förslag: Det ska framgå av skollagen att all skolpersonal ska få vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Det ska uttryckligen anges att dessa åtgärder innefattar en befogenhet att ingripa fysiskt för att avvärja våld, kränkningar eller andra ordningsstörningar. **Föremål** som annan skolpersonal än rektorn, en lärare eller en handledare vid fjärrundervisningar har omhändertagit med stöd dessa allmänna befogenheter och som inte omedelbart kan lämnas tillbaka, ska utan dröjsmål överlämnas till rektorn, en lärare eller en sådan handledare för prövning enligt bestämmelserna om omhändertagande av föremål. Dessa personer ska utan dröjsmål pröva ett omhändertagande av ett föremål som annan skolpersonal har gjort. Bestämmelserna om befogenheten för en handledare vid fjärrundervisning när det gäller utvisning ur undervisningslokalen och omhändertagande av föremål flyttas från bestämmelserna om skolpersonalens allmänna befogenheter till bestämmelserna om utvisning av undervisningslokalen respektive omhändertagande av föremål. Det ska liksom hittills uttryckligen anges i skollagen att en åtgärd enligt ovan endast får vidtas om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter.

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget. Hårdare tag från personal som kanske tycker att barnet ska skärpa sig kan trigga i gång beteenden och känslor av vanmakt hos barnet som kanske under hela skoltiden fått känna sig hopplöst, inte duga och aldrig fått en chans att lyckas. Hårdare tag är inte lösningen, det förvärrar. I stället är det tillgängliga lärmiljöer och adekvat stöd utifrån elevens behov som behövs.

Det behövs också förslag som handlar om att skolans personal får bättre förutsättningar att förebygga sådana svåra situationer som avses, liksom avstyra dessa när de väl händer. Att utöka våldsmonopolet är fel väg att gå inte minst för att fysiska ingripanden i princip alltid eskalerar en situation. Skolmiljön blir mer otrygg, oförutsägbar och farlig, inte mindre. Dessutom kan farliga situationer uppstå. Det är också direkt omdömeslöst att tillåta att våldsmonopolet även ska innefatta skolpersonal som lärare, elevassistenter och exempelvis bespisningspersonal. På vilket sätt ska dessa förberedas för att utöva det här på ett säkert sätt. När ett förslag av så allvarlig art föreslås måste det grundas på tydlig forskning som visar på att det här är det som fungerar. Finns det sådan? Vi menar att stat och kommun i stället behöver ita med de verkliga problemen.

Tidigare i promemorian har kompetensutveckling inom olika funktionsnedsättningar och hur tillgängliga lärmiljöer skapas lyfts, liksom redskap för hur situationer som uppstår ska hanteras, där lågaffektivt bemötande är ett förhållningssätt som visat sig fungera. Det bygger relationer, till skillnad från våld. Vi vet också att arbetet med stöd och anpassningar har stora brister liksom kunskap och kompetens om hur bemötande av personer som kan bli utagerande och barn och unga kan lugnas ned.

11.5 Stöd för skolans personal att agera i svåra situationer

Förslag: Statens skolverk ska få i uppdrag att ta fram ett stöd för skolans personal när det gäller deras befogenhet och ansvar att agera i svåra situationer.

Funktionsrätt Sverige menar att uppdraget bör genomföras tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten som ska få i uppgift att utbilda i lågeffektivt bemötande för att förebygga och avstyra svåra situationer. Det skulle vara ett verkligt stöd för skolans personal. Även främjande insatser såsom en fungerande elevhälsa och systematiskt kvalitetsarbete, relationsskapande, främjande insatser för god lärmiljö, kompetenshöjande insatser, betydelsen av att huvudmän och rektorer förebygger (följer skollagen) och skapar goda lärmiljöer, behöver finnas med.

Det måste absolut klargöras att bristande kompetens hos skolans personal innebär en fortsatt risk för elever med funktionsnedsättning – exempelvis de med utåtagerande beteende – och gör dem än mer utsatta.⁶

12.4 Tillfälliga placeringar ska vara enklare att genomföra

Förslag: Det ska anges i skollagen att en rektor vid tillfällig omplacering inom skolenheten får besluta att eleven ska ges enskild undervisning eller undervisning i en särskild undervisningsgrupp. Förutsättningarna för sådan undervisning enligt 3 kap. skollagen ska inte behöva vara uppfyllda inför ett sådant beslut. Kravet på att det ska finnas synnerliga skäl för att en tillfällig omplacering inom skolenheten ska få gälla under längre tid än två veckor ska tas bort. Åtgärden ska dock fortfarande inte få gälla för en längre tid än fyra veckor. Rektorn ska få besluta att tillfälligt placera en elev på en annan plats inom huvudmannens organisation om det inte är tillräckligt ingripande med tillfällig omplacering inom skolenheten, det på grund av andra omständigheter inte är möjligt att genomföra eller det är nödvändigt med hänsyn till andra elevers eller skolpersonals säkerhet. Rektorn ska också vid en tillfällig placering utanför den egna skolenheten få besluta att eleven ska ges enskild undervisning eller undervisning i en särskild undervisningsgrupp, även om förutsättningarna för sådan undervisning enligt 3 kap. skollagen inte är uppfyllda. Kravet på att det ska finnas synnerliga skäl för att en tillfällig placering utanför den egna skolenheten ska få gälla under längre tid än två veckor ska tas bort. Åtgärden ska dock fortfarande inte få gälla för en längre tid än fyra veckor.

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget.

⁶ Behovet av metoder som inte är fasthållning belyses i artikeln "Fasthållning av barn i skolan måste upphöra" undertecknad av tolv psykologer (SvD Debatt 5 april 2017). <https://www.svd.se/fasthallning-av-barn-i-skolan-maste-upphora>

12.5 Beslut om avstängning ska underlättas och förutsättningarna förtydligas

12.5.1 Det ska vara tydligt att en elev kan stängas av omedelbart när säkerheten bedöms hotad

Förslag: Det ska förtydligas i skollagen att en elev i grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning kan stängas av från utbildningen, utan att mindre ingripande åtgärder först har prövats, om andra elevers eller skolpersonals säkerhet bedöms hotad. Skollagen ska även ändras på så sätt att det, i stället för att utgöra en förutsättning för ett beslut om avstängning av en elev i grundskolan, specialskolan och sameskolan, ska vara en skyldighet att erbjuda eleven kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund av avstängningen. En elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning ska fortfarande kunna stängas av helt eller delvis om eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper. En sådan elev ska också fortfarande kunna stängas av om eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande, eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling eller elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero, men det ska i dessa fall vara en förutsättning för avstängning att syftet med andra åtgärder inte uppnåtts.

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget. Tillitsfulla relationer, trygghet och studiero byggs med närvarande vuxna som har kunskap och får förutsättningar att skapa en inkluderande skola som fungerar för alla och där alla blir sedda. Att försöka åstadkomma trygghet och studiero genom förbud och disciplinära åtgärder är att börja i fel ände. Det riskerar i stället att få motsatta effekt.

12.5.2 Det ska bli enklare att besluta om avstängning i upp till två veckor i de frivilliga skolformerna

Förslag: I de frivilliga skolformerna ska rektorn kunna fatta beslut om att stänga av en elev under som längst två veckor under ett kalenderhalvår utan att beslutet behöver prövas av huvudmannen. Rektorn ska även kunna stänga av en elev från viss utbildning

med praktiska inslag i de frivilliga skolformerna under som längst två veckor utan att beslutet behöver prövas av huvudmannen. Rektorn ska kunna fatta sådana beslut på samma grunder som huvudmannen och ska få besluta att besluten ska gälla omedelbart. De nya beslutsbefogenheterna ska inte kunna edelegeras till någon annan. Rektorn ska informera huvudmannen när rektorn har fattat ett beslut om avstängning. Huvudmannen ska bara vara skyldig att samråda med socialnämnden inför ett beslut om avstängning av en elev i de frivilliga skolformerna om avstängningen omfattar mer än två veckor under ett kalenderhalvår och eleven är under 18 år. Socialnämnden ska informeras om ett beslut om en kortare avstängning i skolformerna om eleven är under 18 år.

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget. Tillitsfulla relationer, trygghet och studiero byggs med närvarande vuxna som har kunskap och får förutsättningar att skapa en inkluderande skola som fungerar för alla och där alla blir sedda. Att försöka åstadkomma trygghet och studiero genom förbud och disciplinära åtgärder är att börja i fel ände.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Elisabeth Wallenius
Ordförande